



**XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOİY-
IQTISODIY AHAMIYATI**

**СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ
УСЛУГ**

**THE SOCIO-ECONOMIC SIGNIFICANCE OF DEVELOPING THE
SERVICE SECTOR**

Oripova Muxlisa Shuhratovna,
1-kurs talabasi Qarshi davlat texnika universiteti
Iqtisodiyot va boshqaruv fakulteti

Karshi State Technical University
Faculty of Economics and Management

Факультет экономики и управления
Каршинский государственный технический университет

Annotatsiya:

Ushbu maqola xizmatlar sohasini rivojlantirishning zamonaviy iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlikning asosiy omili sifatida ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini o'rganadi. Unda xizmatlarning tarixiy rivojlanishi, xususan, sanoat inqilobining iqtisodlarni ishlab chiqarishga yo'naltirilgan modellaridan xizmatga yo'naltirilgan modellariga o'tishdagi ta'siri ko'rib chiqiladi. Maqolada xizmatlar sohasini transformatsiya qilishda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan muhim omillar, jumladan, innovatsiyalar, mahalliyashtirish va xizmat ko'rsatish standartlarini yaxshilash tahlil qilinadi. O'zbekistonning xizmatlar sohasini kengaytirish va modernizatsiya qilishga qaratilgan milliy dasturlari va strategik tashabbuslari alohida e'tibor bilan ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, maqolada xizmatlar rivojlanishining bandlik imkoniyatlarini oshirishi, turmush darajasini yaxshilashi va barqaror iqtisodiy taraqqiyotni qo'llab-quvvatlashi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Xizmatlar sohasi, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, iqtisodiy o'sish, bandlik, iste'mol talabi, biznes modeli, mahalliyashtirish, tadbirkorlik, O'zbekiston iqtisodiyoti, xizmatlar transformatsiyasi, hayot sifati, modernizatsiya.



Аннотация:

В данной статье рассматривается социально-экономическое значение развития сферы услуг как ключевого фактора современного экономического роста и социальной стабильности. Описывается историческая эволюция сферы услуг, в частности влияние промышленной революции на переход экономик от производственно-ориентированной модели к модели, основанной на услугах. В статье анализируются важнейшие факторы, которые необходимо учитывать при трансформации сферы услуг, такие как инновации, локализация и повышение стандартов обслуживания. Особое внимание уделяется национальным программам и стратегическим инициативам Узбекистана, направленным на расширение и модернизацию сферы услуг. Кроме того, анализируется, как развитие сферы услуг способствует созданию рабочих мест, повышению уровня жизни и устойчивому экономическому прогрессу.

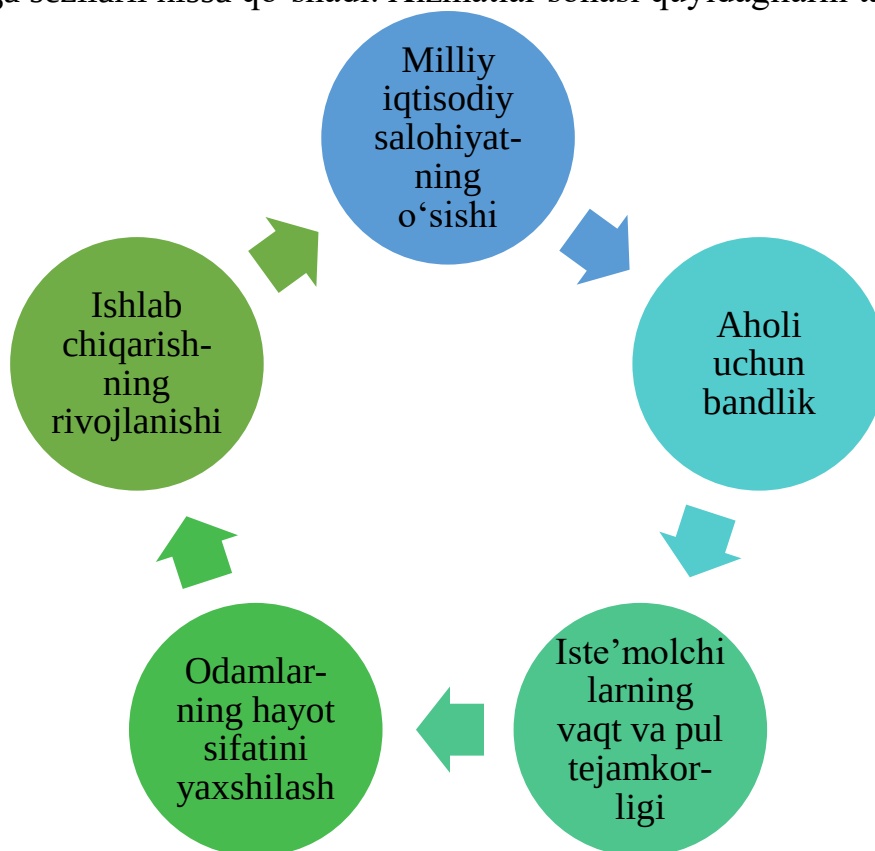
Ключевые слова: сфера услуг, социально-экономическое развитие, экономический рост, занятость, потребительский спрос, бизнес-модель, локализация, предпринимательство, экономика Узбекистана, трансформация услуг, качество жизни, модернизация.

Abstract:

This article examines the socio-economic significance of developing the service sector as a key driver of modern economic growth and social stability. It outlines the historical evolution of services, particularly the impact of the industrial revolution in shifting economies from production-centered to service-oriented models. The paper explores essential factors to consider in the transformation of service industries, including innovation, localization, and improved service delivery standards. Special attention is paid to Uzbekistan's national programs and strategic initiatives aimed at expanding and modernizing its service sector. Furthermore, the article analyzes how service development fosters employment opportunities, enhances living standards, and supports sustainable economic progress.

Keywords: Service sector, socio-economic development, economic growth, employment, consumer demand, business model, localization, entrepreneurship, Uzbekistan economy, service transformation, quality of life, modernization.

Xizmatlar sohasi iqtisodiy (aholiga pullik xizmatlar ko'rsatish, foyda olish va soliq to'lash) va ijtimoiy (ishchilarning bo'sh vaqtini ko'paytirishga yordam berish) funksiyalarni bajarishda muhim rol o'ynaydi. Xizmatlar shaxsiy va ijtimoiy ehtiyojlarni qondirishga katta ta'sir ko'rsatadi va iste'mol qadriyatlarini turli o'lchamlarda – jismoniy, intellektual va ijtimoiy jihatlarida yetkazadi. Xizmatlar sohasidagi tashkilotlar va yakka tartibdagi tadbirkorlarning faoliyati milliy iqtisodiyotga sezilarli hissa qo'shadi. Xizmatlar sohasi quyidagilarni ta'minlaydi:



1-rasm. Xizmatlar sohasining mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy hayotidagi o'рни.

Xizmatlar sohasidagi tashkilotlar va tadbirkorlarning faoliyati milliy iqtisodiyotga sezilarli hissa qo'shadi. Rivojlangan mamlakatlarda xizmatlar sohasi yalpi ichki mahsulotning (YAIM) yarmidan ko'prog'ini tashkil qiladi. Xizmatlar sohasi mamlakatning iqtisodiy salohiyati va bandlikning o'sishini qo'llab-quvvatlaydi, rivojlangan mamlakatlarda mehnatga layoqat aholining 70% gacha qismi xizmatlar sohasida band. Bu soha xilma-xil va murakkab bo'lib, mijozlarning ehtiyojlari va maxsus talablarini qondirishga mo'ljallangan. Yaxshi tashkil etilgan xizmatlarsiz



rivojlangan iqtisodiyot yoki zamonaviy davlat bo'lishi mumkin emasligi umumiy e'tirof etilgan.

1980-yillarning o'rtalarida Rossiyada xizmatlarga bo'lgan yuqori talabga qaramay, narxlarning ko'tarilishi tufayli xizmatlarga talab pasaygan holat yuzaga keldi. Bu pasayish moddiy tanqislik, xizmat ko'rsatuvchi kompaniyalarning texnika ta'minotidagi muammolar va boshqa ob'ektiv omillar bilan bog'liq edi. Xizmat ko'rsatuvchilar xizmat sifati va mijozlar madaniyatini yaxshilashi zarurligi aniq bo'ldi. Yuqori sifatli xizmatlarni taklif qilgan birinchi kompaniyalar kooperativlar va yakka tartibdagi tadbirkorlar bo'lib, ular uy xizmatlari tizimini qayta tashkil qila boshladilar. Davlat kompaniyalariga nisbatan sifatliroq xizmatlar taklif qilganligi sababli jamoatchilikning bu xizmatlarga qiziqishi ortdi. Ushbu kooperativlar va tadbirkorlar davlat sektoridan bo'shatilgan ishchilar uchun qo'shimcha ish o'rinlari yaratdilar.

Xizmatlar sohasining eng muhim ijtimoiy vazifalaridan biri iste'molchilarning bo'sh vaqtini ko'paytirish orqali samarasiz uy xo'jaligi mehnatini kamaytirishdir. Masalan, xususiy xizmatlarga sarflangan har bir rubl uchun uy xo'jaliklarida 1,5 soat mehnat bo'shatilgan. Bundan tashqari, xizmat olish uchun sarflanadigan vaqt ham kamaydi. Xizmatlar sohasining yana bir muhim ijtimoiy vazifasi – xizmat turlarini kengaytirish va shaxsiy ehtiyojlarga asoslangan talabni yaxshiroq qondirishdir. Bu uy xo'jaligi xizmatlariga bo'lgan ehtiyojlarning ko'proq qondirilishiga (ijtimoiy funktsiya) va yalpi ijtimoiy mahsulot yaratilishida ishtirok etishning ortishiga, shuningdek bozor segmentatsiyasiga (iqtisodiy funktsiya) olib keldi. Masalan, poyabzal ta'mirlash, elektron qurilmalarni ta'mirlash va maishiy texnika xizmatlari kabi uy xo'jaligi xizmatlari uy xo'jaliklari byudjetlarida sezilarli tejamkorlikni ta'minladi.

Xizmatlar sohasining rivojlanishi va xizmatlarga bo'lgan talab, birinchi navbatda, sanoat ishlab chiqarishining o'sishi va aholining xarid qobiliyatining ortishi bilan rag'batlantiriladi. Sanoat korxonalari ta'mirlash va texnika xizmatlarni talab qiladigan mahsulotlar ishlab chiqaradi, bu esa xizmatlar sohasi faoliyatining kengayishiga olib keladi. Bundan tashqari, sanoatning rivojlanishi xizmat faoliyatining o'sishini rag'batlantiradi va aksincha.

Rossiyada yangi iqtisodiy munosabatlar xizmat faoliyatini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratdi. Iqtisodiy islohotlar xizmat tashkilotlarining faoliyatini yaxshiladi, bu esa xizmatlarning yangi shakllari va usullarining paydo bo'lishiga, shuningdek yangi xizmat turlarining vujudga kelishiga olib keldi. 20-asrning oxiriga kelib, xizmatlar sohasi faoliyati ishlab chiqarishga nisbatan iqtisodiy jihatdan



foydaliroq bo'ldi, chunki xizmat kompaniyalari mablag'larning tezroq aylanmasini boshdan kechirdi va kamroq boshlang'ich sarmoya talab qildi.

1990-yilda aholiga ko'rsatilgan pullik xizmatlar hajmi 44 milliard rublni tashkil etdi, 1995-yilga kelib esa xizmatlar hajmi taqqoslanadigan narxlarda 18% ga kamaydi. Xizmat ko'rsatishning o'sishi faqat 1999-yilda qayta boshlandi. 1999-yildan 2003-yilgacha xizmatlarning o'rtacha yillik o'sish sur'ati 4,5% ni tashkil etdi. 1992-1995-yillar oralig'ida Rossiyada kichik biznesning rivojlanishi ham xizmatlar sohasiga ta'sir ko'rsatdi, chunki kichik xizmat kompaniyalari bozor va iqtisodiy sharoitlardagi o'zgarishlarga ishlab chiqarish korxonalariga nisbatan tezroq moslashdi.

So'nggi o'n yillikda Rossiya xizmatlar sohasida xorijiy tajribani faol qo'lladi, bu xizmatlarga bo'lgan talabning ortishiga olib keldi. Muayyan iste'molchilar guruhlarining farovonligining oshishi yangi talablar va xizmatlarga bo'lgan ehtiyojlarni vujudga keltirdi. Yuqori xarid qobiliyatiga ega bo'lgan farovon iste'molchilar hayot sifatini yaxshilashi mumkin bo'lgan kengroq xizmatlar assortimentini talab qila boshladilar. Xizmat tashkilotlari iste'molchilarning shaxsiy ehtiyojlarini qondirishga va qat'iy sifat talablariga moslashishga ko'proq e'tibor berishni boshladilar. Mahalliy va Rossiya bozoriga kirgan xorijiy tashkilotlar o'rtasidagi raqobat tez sur'atlar bilan o'sdi, bu xizmat kompaniyalarining rivojlanishi va takomillashishi uchun qo'shimcha rag'batlar berdi. Natijada, iste'molchilar va tashkilotlarning zamonaviy ehtiyojlarini qondirish uchun yangi xizmat yo'nalishlari paydo bo'ldi (bank xizmatlari, turizm, axborot xizmatlari, shaxsiy, axborot va moliyaviy himoya uchun xavfsizlik xizmatlari). So'nggi o'n yillikda uy xo'jaligi xizmatlari va sanatoriylardagi xizmatlar ulushi kamaydi, ammo aloqa xizmatlari, kommunal xizmatlar, tibbiy xizmatlar va ta'lim xizmatlari sezilarli darajada o'sdi.

1990-yillarda uy xo'jaliklari daromadlarining sezilarli darajada pasayishi va kir yuvish, nusxa ko'chirish va shunga o'xshash vazifalar uchun qulayroq va iqtisodiy jihatdan foydali mahsulotlarning mavjudligi tufayli xizmat kompaniyalari tomonidan taqdim etilgan ba'zi uy xo'jaligi xizmatlariga talab pasaydi. Mahsulot tanqisligining yo'qolishi ta'mirlash xizmatlari va maxsus tikuvchilik xizmatlariga bo'lgan ehtiyojni kamaytirdi. Shu bilan birga, yangi, foydalanuvchilar uchun qulay kameralarning paydo bo'lishi fotografiya xizmatlariga bo'lgan talabni oshirdi. Iste'mol elektronikasi sohasidagi sotishdan oldingi va keyingi xizmatlarning rivojlanishi ushbu mahsulotlarning raqobatbardoshligini ta'minlashga yordam berdi va xizmatlar va ishlab chiqarish faoliyatining integratsiyasini qo'llab-quvvatladi.



Xulosa va takliflar. Xizmatlar sohasini rivojlantirish har qanday mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Bu nafaqat YAIMni oshirish va ish o'rinlari yaratish orqali iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi, balki turli shaxsiy va ijtimoiy ehtiyojlarni qondirish orqali hayot sifatini oshiradi. Sanoat taraqqiyoti va innovatsion biznes modellari tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan xizmatlar sohasining transformatsiyasi xizmat sifatini yaxshilash, mijozlar qoniqishini oshirish va zamonaviy talablarni qondirishda moslashuvchanlik zarurligini ta'kidlaydi. O'zbekiston kontekstida xizmatlar sohasini kengaytirish va modernizatsiya qilishga qaratilgan hukumat dasturlari va islohotlari iqtisodiy diversifikatsiya va barqaror rivojlanish uchun muhim imkoniyatlar taqdim etadi. Ushbu sohani mustahkamlash raqobatbardoshlikning oshishini, yaxshi turmush darajasini va yanada mustahkam milliy iqtisodiyotni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 26-oktyabrdagi "Xizmatlar sohasini rivojlantirishni jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4872-sonli qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2023). O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanish holati. Toshkent.
3. Kotler, F. (2015). Marketing menejmenti. – M.: Vilyams.
4. Baumol, U. Dj., & Blinder, A. S. (2011). Iqtisodiyot: Printsipalar va siyosat. – SPb.: Piter.
5. Gronrus, K. (2007). Xizmatlar sohasida menejment va marketing. – M.: Yuniti.
6. Lovelock, C., & Wirtz, J. (2016). Xizmatlar marketingi: Odamlar, texnologiya, strategiya (8-nashr). Pearson.
7. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2022). Xizmat ko'rsatish sohasini 2022–2026-yillarda rivojlantirish strategiyasi.
8. Rosstat. (2005–2020). Rossiya Federatsiyasining xizmat ko'rsatish sohasidagi asosiy ko'rsatkichlari. Moskva.